Külgazdasági kapcsolataink alakulásáról, fejlesztésének feladatairól

A Magyar Szocialista Munkáspárt
Központi Bizottságának
1982. június 23-i határozata

Kossuth

KÜLGAZDASÁGI KAPCSOLATAINK ALAKULÁSÁRÓL, FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL

KÜLGAZDASÁGI KAPCSOLATAINK ALAKULÁSÁRÓL, FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL

A Magyar Szocialista Munkáspárt
Központi Bizottságának
1982. június 23-i határozata

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ/1982

ISBN 963 09 2127 8

(3557)

Havasi Ferenc

KÜLGAZDASÁGI KAPCSOLATAINK ALAKULÁSÁRÓL, FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL*

Öt éven belül — az 1977. októberi, a hosszú távú külgazdasági politikáról és a termelési szerkezet fejlesztéséről hozott határozat után — másodszor tűzi napirendre a Központi Bizottság külgazdasági kapcsolataink kérdéseit. Nyomós okok, lényeges változások játszanak szerepet a téma ismételt napirendre tűzésében.

A Központi Bizottság 1977. október 20-i határozata jól tükrözte akkori ismereteinket a világgazdasági változásokról, ezek gazdasági fejlődésünkre gyakorolt hatásait, alkalmazkodásunk legfontosabb teendőit. A határozat azonban néhány olyan feltételezéssel élt, amit később a világgazdaság fejleményei nem igazoltak. Kissé felülértékelte lehetőségeinket a külső pénzügyi egyensúly megteremthetőségében és a gazdasági növekedési ütemben, valamint a népgazdaság jövedelemtermelő képessége fokozhatóságának üteme tekintetében. Felülértékelte továbbá a szocialista országok együttműködésének az egyensúly alakulására gyakorolt kedvező hatását, s bizonyos fokig a fejlett tőkésországokból a korszerű technika beszerezhetőségét s az e relációban kialakult exportszerkezet rövid távú megváltoztathatóságát.

Még ennél is fontosabb az a körülmény, hogy az 1977. októberi határozat néhány igen jelentős, az egész világgazdaság helyzetét befolyásoló — és számunkra is kedvezőtlen hatású — változással nem számolt, nem is számolhatott.

* A Központi Bizottság 1982. június 23-i ülésén elhangzott előadói beszéd szerkesztett szövege.

Az egyik ilyen változás az 1979—1980-as, úgynevezett, második olajárrobbanás, amely a tőkés világgazdasági recesszió (pangás) elhúzódásához, a protekcionizmus, diszkrimináció felerősödéséhez, versenyhátrányunk fokozódásához vezetett.

A másik ilyen változás az enyhülési folyamat megtorpanása, a feszültség éleződése a nemzetközi politikai életben, amelynek a nemzetközi gazdasági kapcsolatok fejlődésére gyakorolt kedvezőtlen hatása nagyon is érezhető.

További kedvezőtlen és előre nem látható változás következett be a nemzetközi pénzpiacon, a hitelfelvételi lehetőségek nagymérvű szűkülése, a kamatterhek jelentős növekedése terén is.

Más körülmények is szükségessé teszik, hogy foglalkozzunk a külgazdasági kérdésekkel. Az utóbbi években lelassult a szocialista országok egymás közötti gazdasági kapcsolatai bővülésének üteme. Gazdasági helyzetünket stabilizáló szerepe ma is igen jelentős, de kétségtelenül nem olyan, mint a korábbi években volt.

Fokozódtak egyes szocialista országok belső és külső gazdasági problémái, amelyek a gazdasági együttműködésre is kedvezőtlenül hatottak. Gazdasági együttműködésünk fejlesztése a szocialista országokkal elsőrendű érdekünk, alapvető törekvésünk jelenleg is, és az marad a jövőben is. Tevékenységünkkel, javaslatainkkal közösen kell megtalálnunk annak módjait, hogy elháruljanak az akadályok együttműködésünk bővülésének, a gazdasági integráció elmélyülésének útjából.

A nemzetközi politikai és gazdasági helyzet változása tehát megkívánja gazdasági lépéseink, kereskedelempolitikánk rendszeres értékelését, elemzését. Ezen túlmenően külgazdasági kapcsolataink megkülönböztetett szerepe, egész gazdasági fejlődésünkre gyakorolt hatása azt is megköveteli, hogy politikai munkánk jobban ráhangolódjon az ezzel kapcsolatos feladatokra, és a külgazdasági feltételekhez igazodó gazdasági magatartás kapja meg egyértelműen a szükséges politikai támogatást.

Összességében azt mondhatjuk, hogy gazdasági fejlődésünk világgazdasági háttere számottevően módosult, lényegesen ked-

vezőtlenebb lett, szigorúbb feltételeket támaszt, mint ahogyan azt 1976—1977-ben feltételeztük. Gazdasági fejlődésünket a külgazdasághoz, a piaci viszonyokhoz való alkalmazkodási készségünk sokkal inkább determinálja, mint valaha. Nemcsak arról van szó, hogy a végső felhasználásban csaknem 30% az export részaránya, bár ez is akkora hányad, amely kevés országra jellemző a világon. Sokkal inkább arról, hogy szinte nincs magyar vállalat, amelynek tevékenysége közvetlenül vagy közvetve ne kapcsolódna az exporthoz vagy az importhoz, szinte nincs a gazdálkodásnak olyan területe, amely ne érintené valamilyen módon külgazdasági kapcsolatainkat, és a gazdaságirányításban sincs olyan lépésünk, amely kisebb vagy nagyobb mértékben ne hatna külső gazdasági kapcsolataink alakulására is.

Hazánkban a gazdasági fejlődésnek nem kiegészítője, hanem egyik meghatározója, hajtóereje a nemzetközi munkamegosztásban való részvétel. Különösen nyilvánvaló ez jelenlegi helyzetünkben, részben azért, mert a növekedés üteme elsősorban devizakitermelő-képességünktől, ezen keresztül az import lehetséges bővítésétől függ.

KÜLGAZDASÁGI KAPCSOLATAINK ALAKULÁSA 1970—1981 KÖZÖTT

1. Gazdaságunk az 1973—1974-es világgazdasági változásokat megelőző években dinamikusan, a KGST-országok átlagos növekedési ütemét nem meghaladóan és viszonylag kiegyensúlyozottan fejlődött. A gazdasági növekedés megközelítette az évi 6%-ot. 1964—1973 között, tehát 10 év átlagában a reálbér évente 2,7%-kal, a reáljövedelem 5%-kal emelkedett, bővült a fogyasztásra felkínált áruk választéka.

Az állami beruházások és a központi fejlesztési programok, valamint a vállalati fejlesztési akciók hatására élénk, a jövő struktúráját alakító felhalmozási tevékenység bontakozott ki. Ezek bázisán — és az enyhülés kedvező feltételeket teremtő

nemzetközi politikai légkörében — külkereskedelmi forgalmunk a termelésnél is jóval gyorsabban nőtt és lényegében egyensúlyban volt. (1972-ben például mindkét fő relációban kereskedelmi aktívumunk keletkezett.)

Mindehhez a gazdaságirányítási reform érezhető ösztönzést adott. Egyidejűleg lehetett megvalósítani a gyors gazdasági növekedést, az életszínvonal emelését és a külkereskedelmi egyensúlyt. Azt lehet mondani, hogy pártunk ellenforradalom után kidolgozott és folytonosan megújuló gazdaságpolitikájának valamennyi tartós eleme sikeresen érvényesült. A fejlődés intenzív útjára való áttérés zökkenőmentesen megkezdődhetett.

Ekkor, 1973-ban — meglehetősen váratlanul és tulajdonképpen senki által nem prognosztizáltan — következett be az első világpiaci olajárrobbanás, amelynek gazdasági hatásai hamar kibontakoztak és szétterjedtek a világban. Ma már tudjuk, hogy az egész világot érintő folyamatos változás, átrendeződés vette kezdetét akkor, amely máig is tart és korántsem befejezett folyamat. Akkor azonban ennek még nem voltunk tudatában. Fontos, hogy áttekintsük a felismerés folyamatát, tisztázzuk: időben és jól reagáltunk-e, és főként a jövőre nézve vonjuk le a szükséges tanulságokat.

2. A világgazdasági helyzet változására gazdaságpolitikai reagálásunk lényegesen más volt 1974—1978 között, mint az azt követő években. 1974—1975-ben csak részben ismertük fel a megváltozott világgazdasági helyzet gazdaságunkra gyakorolt nagy horderejű befolyását és az ebből adódó feladatokat. Az akkori időszak párt- és kormányhatározataiban az a felismerés tükröződik ugyan, hogy a külgazdasági feltételekben végbemenő változások számunkra hátrányosak, de nem számoltunk ezek további, úgyszólván folyamatos rosszabbodásával. Ellenkezőleg, úgy véltük, hogy a romlás megáll, s ha nem is térnek vissza a korábbi időszak kedvező ár- és piaci viszonyai, bizonyos javulás következhet be. Csak később kezdett tudatosodni, hogy 1973—1974 csak kezdete egy hosszabb világgazdasági átrendeződési periódusnak; hogy a világgazdasági hatások a szocialista ország-

gokat sem kerülik el, s hogy a szocialista gazdaságoknak legfeljebb a lehetőségeik nagyobbak a reagálásban, s joggal elvárt kötelességük a konfliktusok humánusabb, nagy megrázkódtatások nélküli levezetése.

A teendők felismerésének folyamatában fontos állomás volt az ötödik ötéves terv 1975. évi kidolgozása, elfogadása. Ez lényegében helyesen határozta meg a gazdasági teendők irányát: a gazdasági hatékonyság lényeges növelését, a termelési szerkezet javítását, a gazdálkodás színvonalának emelését, a belföldi felhasználás növekedésének visszafogását, a gazdasági egyensúly fokozatos megteremtését.

De még ez a dokumentum sem tárta fel teljeskörűen és elég mélyen a növekedés és az egyensúly közötti — a magyar gazdaságra érvényes — összefüggéseket. Ezt mutatja az ötödik ötéves tervről szóló minisztertanácsi előterjesztés, amely kimondta: „A társadalompolitikai és gazdaságfejlesztési követelmények legszükségesebb mértékben történő kielégítése is ... csak akkor lehetséges, ha a nehezülő feltételek ellenére a nemzeti jövedelem növekedési üteme megközelíti az 1971—1975. években elértet". Továbbá: „a fogyasztás és felhalmozás közötti arányt a negyedik ötéves tervhez képest lényegesen nem lehet és nem is indokolt módosítani".

Az egész 1974—1978-as időszakon végigvonul az a gazdaságpolitikai feltételezés, hogy a gazdasági egyensúly a növekedés ütemének fenntartása és az életszínvonal egyidejű emelése mellett megteremthető.

Ez a feltevés többek között arra épült, hogy képesek leszünk meggyorsítani a termelési szerkezet korszerűsítését, javítani az exportképességet és lényegesen növelni hatékonyságát. Ez a felfogás jut kifejezésre abban is, hogy amikor 1976-ban — főleg a kedvezőtlen mezőgazdasági év miatt — a növekedés üteme elmaradt az előirányzattól, az 1977. évi népgazdasági terv és állami költségvetés irányelveiről hozott határozat kimondta: „1977-ben a gazdasági fejlődés üteme az ideinél gyorsabb legyen ..." (1976-ban 3% volt, a növelés ütemét 1977-re 6—6,5%-ra terveztük és

az ténylegesen 8%-kal nőtt.) Emellett követelményként szabta, hogy „a gazdasági fejlődéssel összhangban nagyobb mértékben emelkedjék a felhalmozás és a lakosság életszínvonala".

Az 1974—1978 közötti időszakban a külső és belső reálfolyamatok jelentősen eltértek a meghirdetett gazdaságpolitikától, cselekvési irányoktól:

— a külső feltételek romlása nem átmeneti, hanem tartós folyamat lett;

— a dinamikus (az említett öt esztendőben átlagosan 5,4%-os) növekedés lassan változó termelési szerkezet és alig emelkedő hatékonyság mellett valósult meg;

— a belföldi felhasználás visszafogása nem sikerült: 1974—1978 átlagában a nemzeti jövedelem 5,4%-os növekedése a belföldi felhasználás nem alacsonyabb, hanem ennél jóval magasabb, 7,2%-os emelkedésével párosult. A fogyasztás növekedése jól kézben tartott volt, átlagosan 4,6%-kal emelkedett, a felhalmozási tevékenység azonban (a beruházások is, de elsősorban a készletnövekedés) „elfutott", évi átlagban 15,2%-kal nőtt.

A belföldi felhasználás növekménye abszolút mértékben is nagyobb volt, mint a termelésé. A legélesebben ez 1978-ban nyilvánult meg, amikor a nemzeti jövedelem 4,2%-os emelkedésével szemben a belföldi felhasználás 10%-kal nőtt, és mind a fogyasztásban, mind a felhalmozásban (ez utóbbiban többszörösen) magasabb növekményt értünk el, mint amit a nemzeti jövedelem többlete megengedett volna.

Még inkább nyilvánvaló a „túlelosztás" ténye akkor, ha a termelés létrehozott növekményét az árveszteséggel korrigáljuk. E korrekció igénye jogos, hiszen valójában csak a reálforrások, az árveszteség után megmaradó növekmény lehet a hazai többletfelhasználás forrása. Az összevetés azt mutatja, hogy a belföldi felhasználás növekménye csaknem kétszerese volt annak, mint amennyit az árveszteséggel csökkentett termelési többlet megengedett volna.

Ebből le kell vonnunk azt a következtetést, hogy bár a világgazdasági változások nagy veszteségeket okoztak a magyar nép-

gazdaságnak, a külföldi forrásbevonás — amelynek nagy részét most kell visszafizetni — nemcsak ennek ellentételezését szolgálta, hanem a belföldi felhasználás lehetőségeinket meghaladó növekedését, túlköltekezést és túlfogyasztást is;

— a dinamikus növekedés, az élénk beruházási tevékenység és a nagy készletfelhalmozás az import nagyarányú növekedését vonta maga után: a behozatal volumene évi átlagban 9,6%-kal, ezen belül a fejlett tőkésországokból származó importé 11,2%-kal emelkedett;

— az export az importnál kisebb mértékben emelkedett, részben a magas belföldi felhasználás elszívó hatására, részben azért, mert a vállalati gazdálkodás stabilitására való túlzott törekvés miatt nem alakult ki a vállalati szférában a változó feltételekhez történő gyors alkalmazkodás kényszere. A kivitel volumene évi átlagban 5,9%-kal nőtt, ezen belül a tőkés exporté csak 1,6%-kal;

— mindez nagy és gyorsuló ütemű külkereskedelmi importtöbbletet eredményezett: 1974—1978 között évi átlagban a külkereskedelmi deficit 32 milliárd forintot tett ki; 1976-ban 22, 1977-ben 26, 1978-ban 57 milliárd forint volt a behozatali többlet, ami ezekben az években a nemzeti jövedelem 5,2 és 5,4, illetve 1978-ban 11,2%-át tette ki. Ezt nagyarányú hitelfelvétellel tudtuk csak áthidalni.

A fő gazdasági folyamatok elemzése és főként adóssághelyzetünk alapján jutott a Központi Bizottság és a Minisztertanács arra a — XII. kongresszus határozataiban később megerősített — következtetésre, hogy gazdaságpolitikai gyakorlatunkon változtatni kell: a cselekvés középpontjába a külgazdasági egyensúly megteremtését kell állítanunk, s mindaddig, amíg az elosztás kialakult szintjét a szükséges teljesítménnyel alá nem tudjuk támasztani, nem követhetünk más irányvonalat, mint az elért életszínvonal megőrzésének és az életkörülmények valamelyes javításának politikáját.

Fel kell tennünk a kérdést és válaszolnunk kell rá, hogy nem késtünk-e a világgazdasági változásokra való reagálással. Nem

késtünk a teendők irányának felismerésében. De talán mert túlbecsültük alkalmazkodóképességünket, a tényleges reagálással, a gyakorlati tettekkel több vonatkozásban késtünk, s ezt őszintén be kell ismernünk, mert jövőbeni magatartásunk kialakításához ez tanulságul szolgál.

A gazdasági hatékonyság általános és jelentős növelésének követelményeit megfogalmaztuk ugyan, de késlekedve és nem elég következetesen érvényesítettük azokat a termelő szférában, a vállalatok és gazdálkodó szervek felé. Vállalatainkat óvtuk az éles piaci versenytől. Nem az alkalmazkodás feltételeinek megteremtésével, hanem viszonylag stabil gazdálkodási feltételek garantálásával „segítettük" őket, jóllehet a külpiaci változások már régen gyors ütemű alkalmazkodásukat igényelték volna.

Késtünk az elosztási viszonyokra vonatkozó gyakorlati következtetések levonása tekintetében is. A fogyasztás, a felhalmozás — mint azt bemutattuk — még akkor is emelkedett, amikor nagy árveszteségeket szenvedtünk, amikor a világpiac jelentősen leértékelte teljesítményünket, s így a belföldi felhasználás növelése már nem volt megalapozott. Végül, késtünk annak felismerésében, hogy a gazdaság folyamatos működését, fejlődését tartósan és olyan arányban nem szolgálhatja a külföldi hitelfelvétel, mint ameddig és amilyen mértékben nálunk szolgálta. Sajnos a kedvező hitelfelvételi lehetőségek, gazdasági bonitásunk túlhangsúlyozása kissé elterelte figyelmünket számos, a termelésben szükséges és elkerülhetetlen változás időbeni megvalósításáról.

3. Ami az 1979 óta folytatott gazdaságpolitikai gyakorlatunk eredményeit, problémáit illeti, összességében megállapítható, hogy a két alapvető gazdaságpolitikai célkitűzésünk — a külgazdasági egyensúly javítása és az elért életszínvonal megőrzése — a megvalósítás útján halad, bár a kritikus szakaszon még nem jutottunk túl.

A külgazdasági egyensúly javítása érdekében a gazdasági növekedés a korábbiakhoz képest mérséklődött, és elértük, hogy a belföldi felhasználás üteme kisebb a termelésénél, megkezdtük

a „túlelosztás" fokozatos megszüntetését. Ez tükröződik abban, hogy 1978—1981 között a nemzeti jövedelem évi átlagos növekedése 1% volt, a belföldi felhasználás évente átlagosan 2,4%-kal csökkent. Az utóbbi három évben elért növekedési ütem kb. a fejlett tőkésországok átlagának felel meg. A bruttó hazai termék (GDP) 1981-ben 1978-hoz viszonyítva Ausztriában 8,8%-kal, a Német Szövetségi Köztársaságban 5,5%-kal, Franciaországban és Svédországban 5,4%-kal, Belgiumban 2,4%-kal, Hollandiában 1%-kal emelkedett. Magyarországon ugyanez a mutató három év alatt 5,5%-kal nőtt. A szocialista országokban a nemzeti jövedelem az utóbbi három évben valamivel gyorsabban emelkedett, mint nálunk, de általában a fejlődési ütem mérséklődése tapasztalható. 1981-ben például a nemzeti jövedelem a Német Demokratikus Köztársaságban 5%-kal, a Szovjetunióban 3,3%-kal, Bulgáriában 3,2%-kal, Romániában — Magyarországgal egyező mértékben — 2%-kal nőtt, Csehszlovákiában pedig gyakorlatilag nem emelkedett.

A lassúbb növekedést önmagában természetesen nem tekinthetjük eredménynek. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy a belföldi felhasználás csökkent, a termelés növekedése — alapvetően az exportlehetőségek függvényében — erősen differenciálódott, tehát tendenciájában a külpiaci feltételekhez igazodott, akkor azt kell mondanunk, hogy a lassúbb növekedés az adott hatékonyság mellett jobban szolgálta egyik fő célkitűzésünket, a gazdasági egyensúly megteremtését, mintha nagyobb fejlődési ütemet értünk volna el.

A belföldi felhasználás mérséklődéséhez elsősorban a beruházások csökkenése járult hozzá. A beruházások volumene 1980-ban és 1981-ben 6—6%-kal csökkent, és jelenleg kb. az 1976. évi színvonalon áll. A készletnövekedés is jelentősen mérséklődött, összege (változatlan árakon számolva) 1976—1978 között 66,5 milliárd forintot tett ki. Az elmúlt három évben viszont csak 27 milliárd forint volt, anélkül, hogy lényeges anyagellátási gondok keletkeztek volna, vagyis a raktárra történő termelés és a felhasználás túlbiztosítása kevésbé volt jellemző, mint korábban.

Ezek hatására a nemzeti jövedelmünk felhalmozási hányada 1981-ben 20%-ra mérséklődött. Ez megfelel a nemzetközi tendenciáknak és közel áll a szocialista országok múlt évben kialakult felhalmozási rátáihoz (amelyek 1981-ben 19—24% között alakultak).

A lakosság életszínvonalát egészében véve sikerült megőrizni, az életkörülményekben pedig némi javulást elérni. 1981-ben az egy keresőre jutó reálbér — az 1979—1980-as évek csökkenésének és az 1981. évi emelkedés hatására — ugyan némileg (1,8%-kal) alacsonyabb volt az 1978. évinél (lényegében az 1977. évi szinten volt), az egy keresőre jutó reáljövedelem viszont 1978-hoz képest 2,7%-kal emelkedett.

Kissé részletesebben szükséges elemezni a külső egyensúlyi helyzet elmúlt három évben végbement alakulását. A külgazdasági egyensúly megteremtése a jelenlegi fejlődési szakasz egyik fő gazdaságpolitikai célja. Alakulása, teljesítése gazdaságpolitikánk sikerének fontos fokmérője.

Népgazdaságunk külső egyensúlyi helyzete 1979—1981 között lényegesen javult. 1981-ben a behozatali többlet 10 milliárd forint volt, azaz az 1978. évi importtöbblethez képest több mint 47 milliárd forint javulást sikerült elérni. A behozatali többlet szinte kizárólag a rubel elszámolású forgalomban keletkezett: a dollár elszámolású külkereskedelmünk 1981-re egyensúlyba került.

A népgazdaság külső egyensúlyi helyzetében elért jelentős javulás komoly eredmény. Ennek értékét csak növeli, hogy ezt olyan három évben sikerült elérnünk, amikor végbement a második — méreteiben az elsőt is meghaladó — világpiaci olajárrobbanás, amelynek hatásai az egész világgazdaságban hamar szétterültek; amikor a szocialista importot magasabb áron sem tudtuk bővíteni; amikor a tőkésországokba történő kivitel lényegesen nehezebbé vált; harmadik éve tart a recesszió, exportnövelő törekvéseink erőteljes protekcionizmussal, diszkriminációval találkoznak.

A külkereskedelmi passzívum leszorítását — szándékainknak megfelelően — az export növelésével és a korábbinál mérsékel-

tebb importtal értük el. 1979—1981 között exportunk volumene 16,5%-kal nőtt — a világ export volumenének növekedése ez idő alatt még 11%-ot sem ért el —, míg importunk ugyanez idő alatt 4,3%-kal csökkent. Az utóbbi három évben a hozzáadott érték (GDP) 5,5%-kal nőtt, az import 4,3%-kal csökkent. (1976—1978 között a GDP 16,4%-os növekedése mellett az import csaknem 27%-kal emelkedett.) Mindez azt jelzi, hogy végre kedvező változások indultak meg a készletezésben, az anyaggal, energiával — s általában az importtal — való gazdálkodásban.

A nem rubel viszonylatú forgalom 1981-re gyakorlatilag egyensúlyba került. A dollár elszámolású exportban három év alatt 20%-os volumennövekedést értünk el, árainkat 16,6%-kal sikerült növelni, és így folyó áron számítva 1981. évi nem rubel elszámolású kivitelünk 40%-kal haladta meg az 1978. évit. Importunk volumene ez idő alatt mintegy 9%-kal csökkent, s bár beszerzési áraink növekedtek, behozatalunk folyó áron is csak 3—4%-kal nőtt.

A külkereskedelmi egyensúly javulásának legfőbb tényezője az élelmiszer-kivitel növekedése volt. Három év alatt az élelmiszer-gazdaság nem rubel elszámolású exportjának volumene 36%-kal nőtt, miközben rubel elszámolású exportját is — változatlan árakon számolva — 20%-kal növelte. Kedvező jelek mutatkoznak a gépexportban is: 1975—1978 között évi átlagban 3%-kal, az elmúlt három év alatt átlagosan 11%-kal nőtt a nem rubel viszonylatú gépexport. Fogyasztási iparcikkekből azonban a kivitelt nem vagy alig sikerült bővíteni.

Az áruforgalmi egyenleg szempontjából tehát három év alatt egyensúlyi vagy egyensúly-közeli állapot alakult ki. Ismétlem: ez komoly eredmény, amelynek jó a nemzetközi visszhangja is. Mindazok a vállalatok, intézmények, kollektívák megérdemlik a dicséretet, amelyek ennek elérésében közreműködtek. Nekünk azonban mélyebbre kell mennünk az elemzésben, s választ kell adnunk arra a kérdésre, hogy vajon elég szilárd-e, hosszabb távon is biztosítottnak minősíthető-e ez a külgazdasági egyensúly. Sajnos ez még nem mondható el, a kialakult egyensúlyi helyzet —

a jelentős javulást elismerve is — eléggé labilis, mondhatni törékeny. Miért van ez így?

Mindenekelőtt azért, mert elsősorban nem a hosszabb távon is az egyensúly fenntartását és megszilárdítását eredményező tényezők — a termelési szerkezet javulása, a termékek minőségének, műszaki színvonalának emelkedése, a gazdálkodás hatásfokának lényeges növekedése — hatására alakult ki ez az egyensúlyi helyzet, hanem az elosztási viszonyok megváltoztatása révén, a belföldi felhasználás csökkentése útján. Kétségtelenül javultak a fejlődés minőségi tényezői is, de nem olyan mértékben, hogy ekkora javulást eredményezhettek volna a külgazdasági egyensúlyban. A fogyasztás minimális növekedése, a beruházások és a készletfelhalmozás csökkenése következtében jöttek létre azok a többletek, amelyekkel mérsékelt növekedés mellett az exportot bővíteni tudtuk. Lényegében erre utal az a tény is, hogy a legnagyobb javulást az egyensúlyban 1979-ben értük el, amikor a legjelentősebbek voltak tartalékaink ezen a téren. Ezek a lehetőségek azonban végesek, mindinkább kimerülnek.

Külgazdasági egyensúlyunk akkor lesz szilárd, amikor jelentősen nő a gazdaságos, versenyképes export mennyisége és részaránya a termelésben, amikor a gazdálkodás számottevően tovább javul, amikor nem a korlátozás, hanem az ésszerű, takarékos felhasználás eredményezi az importnak az exportnál kisebb növekedését, tehát amikor egész fejlődésünket — ezen belül kivitelünket és behozatalunkat is — a jelenleginél sokkal nagyobb mértékben minőségi tényezők táplálják. Még nem mondhatjuk, hogy eddig eljutottunk, de ennek elérése legfontosabb és halaszthatatlan feladatunk.

A dollár elszámolású külkereskedelmünk egyensúlyának labilis pontja viszonylati összetétele is. A lényegében nullszaldós helyzet 1981-ben úgy alakult ki, hogy jelentős passzívum keletkezett a fejlett tőkésországokkal folytatott kereskedelemben, amit kétharmad részben a szocialista országokkal lebonyolított dollár elszámolású kereskedelmünk exporttöbbletével, egyharmad részben pedig a fejlődő országokban létrehozott kereskedelmi aktí-

vummal tudtunk ellensúlyozni. Jól belátható, hogy ez az egyensúly miért labilis.

A külső egyensúly labilitását sajnos fokozza az a körülmény is, hogy a szocialista forgalomban romlott a szállítási fegyelem, a behozatal biztonsága. Márpedig fontos termékekből a szocialista import csökkenése vagy elmaradása azonnal emeli a dollár elszámolású behozatalt.

Az a tény, hogy külső egyensúlyi helyzetünk még nem szilárd és nagymértékben a belső felhasználás alakulásától függ, rendkívül feszessé teszi a belső gazdasági folyamatok szabályozását. Elég néhány milliárdos — máskor elhanyagolható nagyságrendű — eltérés a belső folyamatokban s a tervezett jövedelmeknél, ennek hatásai az exportra és az importra szinte azonnal jelentkeznek. Ezért optimális pontosságra kell törekednünk a szabályozásban, s ha a gyors megvalósítás néha igényli — és sajnos igényli —, akkor a gazdaságirányítási rendszerünk jellegébe nem teljesen illeszkedő eszközök alkalmazására is rákényszerülhetünk. Hangsúlyozom azonban, hogy ezt nem jókedvünkből, hanem szükségből tesszük. Erre csak ritkán és kényszerből kerül sor, olyankor, amikor nagy veszélyt kell elhárítanunk, amikor gazdaságirányítási elveink részleges megsértésénél is nagyobb kárt kell megelőznünk; olyankor, amikor külső körülmények váratlan rosszabbodására azonnal reagálnunk kell, és nem várhatunk addig, amíg a mechanizmus jellegébe illeszkedő intézkedéseink hatásai kibontakoznak. Továbbra is meggyőződésünk azonban, hogy hatékony tervgazdálkodást, töretlen gazdasági fejlődést Magyarországon csak gazdaságirányítási rendszerünk alapelveinek következetes, gyakorlati alkalmazásával, hatásainak kiteljesedése révén tudunk elérni.

A külgazdasági egyensúllyal szembeni követelményeket csak fokozza, hogy — ismert okokból — új veszélygóc jelent meg a nemzetközi gazdasági életben: a hitelfelvételi lehetőségek nagyarányú beszűkülése, egy monetáris válság kirobbanásának belátható következményekkel járó veszélye. Ma még nem ítélhető meg, hogy ez kirobban-e vagy sem, hogy el tudjuk-e kerülni en-

nek számunkra nagy gazdasági és politikai veszteséget jelentő hatásait. A vezető tőkésországok legutóbbi, versailles-i gazdasági csúcstalálkozóján kialakított irányvonal mindenesetre arra utal, hogy ha ez a válság el is kerülhető, a korábbinál sokkal óvatosabb, keményebb hitelezői magatartásra, a forgalomnövelést korlátozó, nemegyszer feltételekhez kötni próbáló politikára számíthatunk, annak minden, számunkra további nehézségeket okozó következményével együtt. Kedvező esélyeinket végső soron csak egy dolog teremtheti meg: minél hamarabb és minél nagyobb aktívumot kell elérnünk a dollár elszámolású külkereskedelmi forgalomban. Ennek elérése és fenntartása alapvető fontosságú, rövid távú és távlati érdekünk.

KÜLKERESKEDELMI FORGALMUNK FŐ JELLEMZŐI

Milyen a mi külkereskedelmi forgalmunk összetétele, viszonylati megoszlása, hogyan változtak ezek, és merre kell fejlődniük, s egyáltalán: mi a „helyünk a világban"?

Magyarország kis ország, kis gazdaság: a világ népességének negyed százalékát, a világ termelésének fél százalékát adja és a világ külkereskedelmi forgalmából csaknem egy százalékkal részesedik. Ez két dologra mindenképpen felhívja a figyelmet. Az egyik az, hogy nagyságunknál fogva, objektíve nem tudjuk érdemben befolyásolni a világgazdasági és kereskedelmi folyamatokat, fő teendőnk minél eredményesebben alkalmazkodni azokhoz. Másrészt azonban külkereskedelmi forgalmunk termelésünknél nagyobb részaránya a világkereskedelemben — a kis volumenek mellett is — arra utal, hogy termelésünk, fejlődésünk nagy és növekvő mértékben függ a nemzetközi munkamegosztásban való részvételünktől.

Exportunk a bruttó hazai termék mintegy 40%-át teszi ki (ez az arány 1970-ben 32% volt), s ezzel hazánk egyike Európa „legnyitottabb" gazdaságainak. Az egy lakosra számított külkereskedelmi forgalom (export-import együtt) több mint 1500 dollár.

Igaz, ez jóval kevesebb például Ausztria 4000 dollárt is meghaladó forgalmánál, de nagyobb számos hozzánk hasonló fejlettségű országénál (közöttük a legtöbb szocialista országénál is). 1981-ben kivitelünk és behozatalunk együttes összege 10,2 milliárd rubel és 9,1 milliárd dollár volt, ami országunk nagyságához képest jelentős forgalom. A világexportban közel egy százalékos részarányunk is csak átlagos részesedésünket fejezi ki. Egyes termékcsoportokban azonban exportunk — adottságainknak és termelési szerkezetünknek megfelelően — számottevő arányt képvisel. A világ húsexportjának 2,4%-át, borexportjának 3%-át, élőállat- és napraforgó-kivitelének 5—5%-át, almaexportjának 6%-át adjuk. Számos iparcikkből — ezek között magas technikai kultúrát megtestesítő termékekből — is jóval nagyobb az átlagosnál kivitelünk részesedése: a világ gyógyszerexportjából 3%-kal, autóbusz-kiviteléből több mint 10%-kal részesedünk, és exportunk 1%-nál nagyobb részaránnyal van jelen a mezőgazdasági gépek, a híradás- és vákuumtechnikai eszközök, az orvosi műszerek, az alumínium termékek, a növényvédő szerek és a cipők világméretű kivitelében. Szocialista fejlődésünk során tehát lényegében kialakultak, illetve tovább alakíthatók azok az ágazatok, termékcsoportok, amelyekkel elsődlegesen kapcsolódunk a nemzetközi munkamegosztáshoz.

Iparunk ágazati szerkezete fő vonásaiban megfelel egy fejlett ország ipara ágazati összetételének: a nehézipar aránya megközelíti a kétharmadot, az átlagosnál gyorsabb fejlődés révén a termelés két legnagyobb hányadát adó ágazata a gépipar és a vegyipar.

Iparunk fejlődésében, a termelés szerkezetének változásában nagy szerepet játszik a nemzetközi munkamegosztás, a külkereskedelem. 1980-ban az ipari termelés 23,6%-át külföldön értékesítettük. A külpiac szerepe különösen nagy a gépiparban: 1980-ban termelésének — az 1970. évi 31%-kal szemben — már 43—44%-át külföldön értékesítette. A kohászat, a vegyipar, a könnyű- és az élelmiszeripar is termelésének mintegy egyötödét exportálja. Ezekben az ágazatokban találjuk azokat a terméke-

ket, amelyek exportképesek, lépést tartanak a világ fejlődésével, sok szakismeret testesül meg bennük, magas műszaki kultúra hordozói. Az ilyen termékek közé tartoznak egyes szerszámgépeink (pl. a fémmegmunkáló központok), orvosi és más műszereink, a híradástechnikai ipar jó néhány terméke, az autóbuszok, egyes mezőgazdasági gépek, a gyógyszer- és növényvédőszeripar több gyártmánya. Indokolt tehát, hogy 1981-ben a közlekedési eszközök termelésének 51%-a, a híradás- és vákuumtechnikai iparének 56%-a, a műszer- és gyógyszeriparének pedig 50%-a a külpiacon értékesült.

Mezőgazdaságunk is óriási fejlődésen ment keresztül az elmúlt két évtizedben. Eredményei sok tekintetben kiállják a nemzetközi összehasonlítás próbáját a világ élvonalával is. Egy 1978-ban, 16 jelentős mezőgazdasági termeléssel rendelkező országra végzett nemzetközi összehasonlítás tanúsága szerint Magyarország a második helyen állt az egy lakosra jutó mezőgazdasági termelés értéke szempontjából (Dánia előzött meg bennünket, s olyan országokat hagytunk magunk mögött mint Hollandia, Franciaország, a Német Demokratikus Köztársaság, Bulgária, Ausztria). Hazánk harmadik volt az egy lakosra jutó gabonatermelésben és hústermelésben, a hatodik helyet foglalta el a búza és a kukorica termésátlaga tekintetében és a középmezőnyben helyezkedett el egy tehén évi átlagos tejhozama összehasonlításánál.

Mindezek olyan eredmények, amelyekre joggal lehetünk büszkék. De vajon termelésünk szerkezete tükröződik-e nemzetközi kapcsolatainkban, exportunkban, és a nemzetközi összehasonlítást jól kiálló termékeink játsszák-e a döntő szerepet kivitelünkben? Ezekre a kérdésekre sajnos már nem tudunk egyértelműen pozitív választ adni, sőt néhány szempontból nézve eléggé kedvezőtlen a kép.

Termelésünk ágazati szerkezete leginkább rubel elszámolású kivitelünkben tükröződik. E relációban kiemelkedő, 60% körüli részarányt képviselnek a gépipari termékek, de jelentős hányadot tesznek ki a könnyűipari, a mezőgazdasági és az élelmiszer-

ipari cikkek is. Sajnos, ugyanez nem mondható a dollár elszámolású kivitelünkre. Ebben a viszonylatban 30—40% között mozog exportunkban a továbbfelhasználásra kerülő anyagok (pl. kohászati termékek), félkész termékek és alkatrészek részaránya, egyharmad körüli nagyságrendet képviselnek a mezőgazdasági eredetű termékek, a gépek, a beruházási javak részesedése azonban alig éri el a 15%-ot. Ez utóbbi termékcsoport aránya valamivel magasabb a fejlődő országokba irányuló exportunkban; a fejlett tőkésországokba irányuló kivitelünkben a gépek (alkatrészekkel együtt) — az utóbbi évek erőteljes fejlődése ellenére — csak 11—12%-kal részesednek.

Mindez arra utal, hogy ipari termékeink s ebből következően exportunk zöme a gazdaságilag fejlett, nem szocialista országok piacain a minőségi kategóriák középső sávjában helyezkedik el, nagy hányadában alacsony feldolgozottsági fokú, anyagjellegű termék. Ipari exportképességünk mennyiségi értelemben jelentősen fejlődött, minőségi oldalról nézve azonban előrehaladásunk nem kielégítő: kevés a nemzetközileg versenyképes termékünk. Ezek részaránya és volumene alacsony, s így kénytelenek vagyunk a nemzetközi munkamegosztásba széles sávban közepes minőségű, kevéssé gazdaságos termékekkel bekapcsolódni.

A dollár elszámolású cserearány-veszteségeink is ezt jelzik. Szemben a rubel viszonylatú cserearányromlással, amely zömében strukturális eredetű (az olaj- és anyagimport magas aránya, s a közepes minőségű feldolgozott termékek ugyancsak magas részesedése az exportban), dollár viszonylatban szinte minden termékcsoportnál árveszteségeink keletkeztek, ami azt jelenti, hogy a jó minőségű, versenyképes termékek mellett ugyanabban a termékcsoportban jelentős részt képviseltek a közepesek, a kevésbé korszerűek, amelyeknek alacsony árai nem közömbösítik a bennünket importoldalról ért árveszteségeket.

A gazdaságosság viszonylag alacsony szintje jórészt a műszaki színvonalra és munkakultúránk helyzetére vezethető vissza. A fejlett országok iparában a munka termelékenysége két-háromszorosa a mienknek. Néhány ország iparára végzett össze-

hasonlító elemzés azt mutatja, hogy a technikai felszereltség színvonala közepes, körülbelül a jugoszláv és a lengyel ipar szintjén mozog. Becslések szerint fajlagosan 20—30%-kal több anyagot és ennél is több energiát használunk fel, mint az iparilag fejlett országok. A szállítások bizonytalanságai, a kooperációs fegyelem lazaságai és egyéb tényezők miatt vállalataink sokszorta nagyobb készleteket tartanak (kénytelenek tartani), mint a tőkés cégek.

A mezőgazdasági eredetű termékek értékesítése szempontjából jobb a helyzet, de itt is tapasztalhatók gondok. A mezőgazdaság termelési költségei magasak, s ezekhez képest a teljesítmények nem kiugróak. A volumenek növelésére való törekvés sok esetben háttérbe szorítja a hatékonyságot, s még nem fordítanak elég figyelmet arra, hogy ezeket az eredményeket — jobb szervezéssel, saját lehetőségeik jobb kihasználásával — kevesebb importtal és olcsóbban érjék el.

Külön is szólni kell a versenyképességünket döntően befolyásoló egyik tényezőről, a minőségről. A minőséget persze, nem valami ideális, elvont kategóriaként kezeljük, hanem a termelőerőink által reálisan elérhető, elvárható mércén mérjük. Azért ítélhető kedvezőtlennek a helyzet, mert termékeink minősége sokszor nem felel meg annak a követelménynek, amit a gépek, a berendezések fejlettsége, a munkaerő szakképzettsége alapján joggal elvárhatnánk. A szocialista ipar minőségromlás (kötbér, leminősítés, minőségi engedmény stb.) okozta vesztesége 1980-ban 2,6 milliárd forint volt, amelyből kb. 1 milliárd az exportszállításoknál jelentkezett. A fejlett tőkésországokba irányuló szállításainknál 1981-ben 126 esetben merült fel olyan szerződésellenes exportteljesítés, amely félmillió forintnál nagyobb összegű árbevétel-kiesést vagy devizakiadást okozott.

Finnországban például a kiszállított számjegyvezérlésű szerszámgépeket nem tudták műszakilag átadni, az Új-Zélandba exportált motorvonatot hónapokon át nem tudták forgalomba állítani, az Egyesült Államokban és Törökországban a magyar autóbuszokon a helyszínen kellett jelentős javításokat és cseréket

elvégeztetni. Komoly panaszok érkeztek a magyar gumiabroncsokra.

Az élelmiszeriparban néhány kiemelkedő minőségű cikk mellett olyan exporttermékek is vannak, amelyekre tőkés partnereinktől jelentős reklamációk érkeztek, főként a borra, de a mézre és az őrölt paprikára is. A Német Szövetségi Köztársaságban járva mutattak nekem olyan palack tokaji bort, amelyet sörös-kupakkal zártak le. Ilyen körülmények között nem lehet csodálkozni, ha minőségi boraink árban egy szinten vannak a kommersz spanyol borokkal, s hogy áraink „nyomottak".

Tényleg van protekcionizmus, sőt diszkrimináció is, de gyakran saját magunk értékeltetjük le termékeinket a piacon. És az említett minőségi panaszok túlnyomó része a laza technológiai fegyelemre, kikészítési, csomagolási hiányosságokra, kooperációs problémákra, rakodási hanyagságokra vezethető vissza, tehát olyan okokra, amelyeket nagyobb figyelemmel és fegyelemmel, hathatós ellenőrzéssel el lehetne kerülni. S talán azt is mondhatjuk, hogy ebben a közvetlen veszteség jelenti a kisebb kárt. A nagyobb kár az erkölcsi veszteség: romlik termékeink hírneve és a jó minőségű, pontosan szállított cikkeinket is idegenkedéssel fogadják, igyekeznek leértékelni azok árait.

Mindez, azt hiszem, meggyőzően mutatja, hogy az egyensúlyhiányt a magyar népgazdaságban alapvetően két, egymással összefüggő és széles körre kiterjedő tényező együttes hatása okozza:

— a termeléshez, a nemzeti jövedelem létrehozásához indokolatlanul sok anyagot, eszközt, munkát és importot használunk fel (ami egyben azt is jelenti, hogy a növekedés felgyorsítása a jelenlegi struktúrában és gazdálkodási színvonalon csak növelné az egyensúlyhiányt);

— a népgazdaság dinamikus fejlődéséhez szükséges import kiegyenlítéséhez nem rendelkezünk elegendő gazdaságos, versenyképes exportkapacitással.

E két tényező egyensúlyrontó hatásain enyhített a gazdasági növekedés kényszerű visszafogása. Tudjuk azonban, hogy az így

elért egyensúly csak időleges és viszonylagos siker. Tartós, stabil egyensúlyhoz csak az egyensúlyhiányt kiváltó okok megszüntetésével juthatunk el.

KÖVETKEZTETÉSEK, TENNIVALÓK

Külgazdasági kapcsolatainkalakulásának, helyzetének elemzéséből néhány olyan fontos következtetés adódik, amelyet követendő gazdaságpolitikai gyakorlatunkban, irányítási rendszerünk fejlesztésénél, kereskedelempolitikánk alakításánál feltétlenül figyelembe kell venni, és érvényesíteni is kell:

— Az első lényeges következtetés, hogy az előttünk álló évtizedben gazdasági növekedésünk, egész gazdasági fejlődésünk, főként annak minősége attól függ, hogy mennyire tudjuk javítani gazdaságunk alkalmazkodó képességét a nemzetközi körülményekhez és követelményekhez, hogy exportunk gazdaságosságát mennyire tudjuk növelni. Gazdaságpolitikánkat, irányítási rendszerünket az eddiginél jóval hatékonyabban kell e követelmény teljesítésének szolgálatába állítani.

— Ebből következik az is, hogy a külgazdasági egyensúly megteremtése és megszilárdítása hosszú időn át — a következő években különösen — gazdaságpolitikánk kiemelkedő fontosságú célkitűzése marad. Az eddiginél is nagyobb erőfeszítéseket kell tennünk nemzetközi gazdasági pozícióink stabilizálására, a világgazdaságban elfoglalt helyzetünk megerősítésére. Ennek elérését politikai, diplomáciai eszközökkel is segíteni kell.

— Társadalmi-gazdasági fejlődésünk jelenlegi szakaszában és szintjén olyan termeléspolitikát kell folytatnunk, amelyben a termelés nagyságát, összetételét és annak változását egyértelműen a kereslet, a külpiaci igényekhez való igazodás vezérli.

— Már a közeljövőben el kell érnünk, hogy a gazdasági egyensúly megteremtése és stabilizálása érdekében erőfeszítéseinket az elosztás szférájából a termelés és a gazdálkodás szférájába összpontosítsuk.

A fejlesztési forrásoknak és a meglevő termelési tényezők átcsoportosításának elsősorban a versenyképes termékek termelésének növelését, ezek piaci pozícióinak erősítését kell szolgálniuk. A forrásokat mindenekelőtt a progresszív ágazatok fejlesztésére, technológiai korszerűsítésekre, az anyag- és energiafelhasználás racionalizálásához szükséges beruházásokra kell felhasználni. Mindent meg kell tennünk termelőerőink jobb hasznosításáért, a nagyobb teljesítmény eléréséért, a jobb minőségért, a pontosabb szállításért. Ez nemcsak a tartós külgazdasági egyensúlynak, hanem — mint azt eddig is hangsúlyoztuk — a lakosság életszínvonala megőrzésének is elengedhetetlen feltétele.

E következtetésekből adódó gyakorlati lépések átgondolt, határozott és mielőbbi megtételére annál is inkább szükségünk van, mert az előrejelzések szerint nem számíthatunk szerencsés fordulatra és a követelmények csökkenésére a világgazdaságban, sőt inkább azok további szigorodására kell felkészülnünk. Gazdasági előirányzatainkat, a végrehajtás egész eszközrendszerét tehát ezzel számolva kell alakítanunk.

A korábbi évek tanulságai, a jelenlegi helyzet és a várható körülmények elemzése alapján alakítottuk ki a külgazdasági kapcsolatok fejlesztésének irányelveit.

Külgazdasági stratégiánkban — gazdasági érdekeinknek és politikai elkötelezettségünknek megfelelően — változatlanul meghatározó szerepe van a szocialista országokkal folytatott gazdasági együttműködésnek, a KGST-közösséghez való tartozásunknak. A szocialista országok közösségét kedvezőtlenül érintették a világgazdasági változások, gazdasági együttműködésünk fejlődése lelassult, korábbi problémák felerősödtek és újak is keletkeztek. Alapvető — közös és saját — érdekünk, hogy ezt a folyamatot együttes erőfeszítéssel megállítsuk és az együttműködést magasabb színvonalra emeljük. A szocialista országok együttműködése nagy és növekvő jelentőségű tényező gazdasági fejlődésünkben.

A szocialista világgazdasághoz való tartozásunk nélkül sokkal nagyobbak lettek volna veszteségeink a külgazdasági változások következményeként. Ugyanakkor az is meggyőződésünk, hogy együttműködésünk lehetőségei a jelenleg kiaknázottnál jóval nagyobbak, s ezeket feltárni alapvető célunk és kötelességünk.

Ez a közös törekvés jellemezte a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa XXXVI., budapesti ülésszakán az egyes tagállamok állásfoglalásait, javaslatait. Kifejezésre juttatták érdekeltségüket és készségüket a gazdasági együttműködés fejlesztésében, szükségesnek tartották az intenzív fejlődésre való áttérés gyorsítását, sürgették az ehhez szükséges feltételek mielőbbi megteremtését.

A szocialista gazdasági együttműködés fejlesztésénél reális irányelvek kimunkálására törekedtünk. Tudjuk, bármekkorák is lehetőségeink, ezeket csak lépésről lépésre haladva, fokozatosan, a kölcsönös érdekek egyidejű érvényesítésével, gondos összehangolásával lehet a gyakorlatban is kiaknázni.

A fejlődő országok egyre fontosabb kereskedelmi partnereink. Velük a kölcsönös előnyök alapján kapcsolataink elmélyítésére törekszünk. Mivel a fejlődő országok helyzete meglehetősen különböző, lényeges követelménynek tartjuk, hogy gazdasági kapcsolataink fejlesztése fontosabb országcsoportonként differenciált kereskedelempolitikai irányelvek szerint történjen, összességében számottevő kereskedelmi aktívumot eredményezzen.

A fejlett tőkésországokkal kiépített és fejlesztendő kapcsolatainktól azt várjuk, hogy segítsék elő termelőerőink fejlődését. A kölcsönös előnyök és a gazdasági szuverenitás tiszteletben tartása mellett, a kapcsolatok bővítésére törekszünk. Minden lehetőséget, ami a gazdasági és államközi kapcsolatokban rejlik, fel kell használnunk a protekcionista és a diszkriminatív megkülönböztetésből adódó gazdasági versenyhátrányunk mérséklésére, illetve megszüntetésére. Kapcsolatainkat úgy kell fejleszte-

nünk, hogy a külkereskedelmi forgalomban tartósan egyensúlyközeli helyzet alakuljon ki.

Az elvégzett elemzések egyik fontos tanulsága az volt, hogy nemzetközi versenyképességünk növelése, alkalmazkodásunk ösztönzése érdekében gazdaságirányítási rendszerünk jelentékeny javításra, fejlesztésre szorul. Ez a fejlesztő munka a népgazdasági és vállalati tervezés, az árrendszer, a gazdasági szabályozás és a szervezeti-intézményi rendszer terén egyaránt megindult.

Az eddig végrehajtott változtatások azonban még korántsem elégségesek ahhoz, hogy a gazdálkodó szervezeteket a szükséges mértékben ösztönözzék és kényszerítsék a nemzetközi követelményekhez való igazodásra. A kormányzati szervek egyik kiemelt feladata a következő években, hogy gazdaságirányítási rendszerünk komplex fejlesztését — a bevált alapelvekre támaszkodva és a magasabb szintű követelményekhez igazodva — előkészítsék és a gyakorlatban megvalósítsák.

Külgazdasági kapcsolataink fejlesztése sokrétű feladatot jelent, magas követelményeket támaszt a politikai munka területén is. Sokan vannak még, akik nem értik, hogy nemzetközi gazdasági kapcsolataink fejlesztése objektív szükségesség, enélkül gazdasági haladás, pártunk hosszabb távra megfogalmazott gazdaságpolitikai céljainak elérése lehetetlen. S azt is meg kell értetnünk, hogy ez csak úgy valósítható meg, ha gazdaságunk a jelenleginél sokkal jobban alkalmazkodik a változó külgazdasági feltételekhez, a külpiaci igényekhez, ha képes lesz jelentősen növelni versenyképes exportját. A külgazdasági kapcsolatok fejlesztése így függ össze gazdasági céljainkkal és válik gazdasági fejlődésünk egyik döntő hajtóerejévé.

A pártszervek és -szervezetek fontos feladata segítséget adni a külgazdaság-orientált, kereslethez igazodó gazdasági munkához, megteremteni ennek politikai feltételeit, a felelős vállalkozásokhoz szükséges alkotó légkört. A vezetők kiválasztásánál, cseréjénél, anyagi és erkölcsi megbecsülésüknél, munkájuk po-

litikai támogatásánál ezeket a szempontokat messzemenően érvényesíteni kell.

Az agitációban és a propagandában is több irányúak a feladatok. Folyamatos, reális tájékoztatást kell adni a világgazdasági folyamatokról. De magunkat is reálisan kell tudnunk megmutatni a világnak: céljainkat, törekvéseinket, eredményeinket és szándékaink tisztességét. Fontos feladat, hogy a jó kezdeményezések, az elért eredmények, a nemzetközi mércével mérve is sikeres vállalkozások kapjanak megfelelő nyilvánosságot és elismerést.

A Magyar Szocialista Munkáspárt
Központi Bizottságának
1982. június 23-i határozata

KÜLGAZDASÁGI KAPCSOLATAINK ALAKULÁSÁRÓL, FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAIRÓL

I. KÜLGAZDASÁGI KAPCSOLATAINK ALAKULÁSA 1970—1981 KÖZÖTT

1. Népgazdaságunk az 1970-es évek elején dinamikusan és megközelítően kiegyensúlyozottan fejlődött. A nemzeti jövedelem évi átlagban 6%-kal bővült, megközelítve a KGST-országok, de túlhaladva a fejlett tőkésországok gazdasági növekedésének átlagos ütemét. A dinamikus gazdasági fejlődést — konszolidált külpiaci viszonyok között — a külkereskedelmi forgalom gazdasági növekedést jóval meghaladó bővülése kísérte. Népgazdaságunk már ekkor növekvő mértékben bekapcsolódott a nemzetközi munkamegosztásba. A kivitel aránya meghaladta a végső felhasználás 30%-át.

Gazdaságunk ágazati szerkezetének az ipari országokéra jellemző arányai már az 1970-es évek elejére kialakultak, teljesítőképessége azonban — a jelentős fejlődés ellenére — még számottevően elmaradt a gazdaságilag fejlett országokétól.

Külkereskedelmünk nagyobb részét a szocialista — főként a KGST-országokkal valósítottuk meg. A KGST-országokból elegendő mennyiségben és kedvező áron volt beszerezhető a szükséges anyag, energia és a szocialista közösség országai nagy és stabil piacát jelentették feldolgozó ipari és mezőgazdasági termékeinknek. A tőkésországok szerepe külkereskedelmi forgalmunkban gyorsan nőtt, főként a termelés korszerűsítését szolgáló gépek, valamint az anyagok és félkész termékek behozata-

lában. A kivitel és a behozatal mindkét fő viszonylatban lényegében egyensúlyban volt.

A gazdaságirányítási reform, a kedvező külső és belső körülmények hatására az előjelek biztatóak voltak a dinamikus gazdasági növekedés és az intenzív fejlődésre való áttérés együttes megvalósítására.

2. A világgazdaságban 1973—1974-től kezdve gyökeresek, ismétlődőek és gyorsak a változások. A világkereskedelemben lényegesen módosult az alapanyagok és késztermékek áraránya; leértékelődtek az átlagos igényt kielégítő feldolgozó ipari cikkek, miközben magas áron is keresettek a fejlett technikai színvonalat képviselő termékek és a racionális energiafelhasználást eredményező eszközök és berendezések. Állandósult a kereslet és kínálat nagyfokú ingadozása, az általános árszínvonal-növekedést az árak nagymértékű hullámzása kíséri. A tőkés világ pénzügyi zavarai fokozódtak, a kamatszint erősen megemelkedett, s az utóbbi években jelentősen megnőtt a likviditási gondokkal küzdő, eladósodott vagy a hiteltörlesztés átütemezésére kényszerülő országok száma. A hitelkereslet kielégítésében erősödött a nemzetközi pénzügyi szervek szerepe.

Mindezek lényegesen megváltoztatták az egyes országok, régiók gazdasági fejlődésének feltételeit és átértékelték az egyes nemzetgazdaságok teljesítményeit:

— A fejlett tőkésországok — nagymérvű gazdasági visszaesés után — az 1973. évi olajárrobbanás kedvezőtlen hatásainak semlegesítésére gyors és viszonylag eredményes lépéseket tettek. Az 1979—1980. évi „második olajválság" megrázkódtatásait azonban máig sem sikerült megszüntetniük. Az 1970-es évek végére kiéleződtek a nemzetközi politikai feszültségek is. Ezek együttes hatására felerősödött, illetve magas szinten állandósult az infláció, a munkanélküliség, erősen lelassult a gazdasági növekedés és a világkereskedelem fejlődése. A gazdasági feszültségek talaján a fejlett tőkésországokban az exportnövelő törekvések erősödtek, a piaci verseny kiéleződött. A fejlett tőkésországok fokozták a protekcionizmust, a Közös Piac növelte

a korlátozó szabályozást a szocialista országokkal szemben, amelyek mindenekelőtt a konjunktúra-érzékeny ágazatok (kohászat, textilipar) és az élelmiszeripar termékeinek exportjánál jelentettek hátrányt.

— A fejlődő országokat a világgazdasági változások eltérő mértékben érintették, helyzetük és lehetőségeik tovább differenciálódtak. Az olajban gazdag államok hatalmas devizanyereséghez jutottak, az olajjal nem rendelkezők többsége pedig jelentősen eladósodott. Az újonnan iparosodó fejlődő országok versenypozíciói számos közepes színvonalú termék kivitelénél megerősödtek, nem egy esetben jelentős versenyt támasztva a szocialista országoknak.

— A szocialista országok gazdasági fejlődését a világgazdasági változások — különösen azért, mert még nem bontakozott ki a szükséges mértékben a gazdasági fejlődés intenzív útja — kedvezőtlenül befolyásolták. Ugyanakkor a szocialista tervgazdálkodás, a stabilizáló hatású szocialista együttműködés biztosították, hogy az országok zöménél a gazdasági fejlődésben törés, megrázkódtatás az 1973—1974. évi olajválság nyomán ne következzék be. Az 1970-es évek első felének lényegében töretlen fejlődését az utóbbi öt-hat évben a gazdaság növekedési ütemének mérséklődése váltotta fel, kiütköztek a gazdasági hatékonyság és a termelési szerkezet gyengeségei. Szembeötlővé vált a gazdálkodás viszonylag alacsony színvonala, a strukturális alkalmazkodás és a gyorsan változó nemzetközi viszonyokra való reagálás lassúsága. 1975 óta az egymás közötti kereskedelem feltételei lényegesen megváltoztak, folyamatosan szigorodtak. A világpiaci ártendenciák érvényesítése a nyersanyagokban szegény országoknak — a mennyiségileg korlátozott szocialista nyersanyagimport mellett is — jelentős és folyamatos cserearány-veszteséget okoz. Ezt — az áruforgalom szerkezetéhez való merev ragaszkodás, és a szűkös hitelnyújtási lehetőségek miatt — csak igen nehezen, döntően többletszállításokkal tudják ellensúlyozni. A szocialista közösségen belüli kereskedelmi forgalom növekedése is erősen lelassult. A gyorsan növekvő tő-

kés importigényekkel az exportképesség nem tudott lépést tartani.

3. A világgazdasági helyzet változására gazdaságpolitikai és gazdaságirányítási gyakorlatunk lényegesen eltérően reagált 1974—1978 között és az 1979—1981-es időszakban.

a) 1974—1975-ben még nem ismertük fel az új világgazdasági helyzetből adódó gazdaságpolitikai feladatokat. Gazdaságpolitikánk azt a feltételezést tükrözte, hogy a kedvezőtlen külgazdasági feltételek számunkra hosszabb időn át fennmaradnak, de a cserearányromlás nagyságrendje átmeneti, veszteségeink nem nőni, hanem csökkenni fognak. Ezen alapult az a gazdaságpolitikai cél, hogy a megváltozott körülményekhez a termelés korábbihoz hasonló gyors növekedése mellett kell alkalmazkodni és az életszínvonalat a korábban tervezett mértékben kell emelni. Ez a cél nem bizonyult megvalósíthatónak és külgazdasági egyensúlyi helyzetünk jelentős romlását eredményezte.

Az ötödik ötéves terv viszonylag magas gazdasági növekedési ütemet és ezzel egyidejűleg a fejlődés minőségi tényezőit, tehát feszített gazdaságpolitikai követelményeket állított a népgazdaság elé (a gazdasági hatékonyság növelése, a termelési szerkezet javítása, a belföldi felhasználás visszafogása, az egyensúly megteremtése). Ezek érvényesítése 1976—1978 között azonban nem valósult meg következetesen, amiben közrejátszott a gazdaságirányításnak a vállalati gazdálkodás indokolatlan mértékű stabilitását biztosító, túlzottan egyedi eszközökkel operáló, tervutasításszerű elemeket alkalmazó gyakorlata. A gazdasági hatékonyság növelése, a termelési szerkezet átalakítása a vártnál jóval lassabban bontakozott ki. A tudatosan fenntartott, viszonylag gyors gazdasági növekedés, a belföldi felhasználás (főleg a beruházások) dinamikus emelkedése a behozatal (elsősorban a tőkés import) gyors növekedéséhez vezetett, amivel az exportképesség fejlődése nem tudott lépést tartani. A népgazdaság külső egyensúlya 1978 végére annyira kedvezőtlenné vált, hogy veszélyeztette a zavartalan fejlődést. A tervezett fo-

kozatosan mérséklődő külföldi forrásbevonás helyett folyamatosan növekvő tőkés adósságállomány halmozódott fel.

E periódus fontos dokumentuma a Központi Bizottság 1977. október 20-i határozata: „A hosszú távú külgazdasági politika és a termelési szerkezet fejlesztése". A határozat gazdasági fejlődésünk akkor ismert és prognosztizált feltételei alapján, komplexen értékelte a népgazdaság helyzetét, előtérbe állította a gazdasági fejlődés minőségi követelményeit. A határozat közvetlen és hosszabb távra irányt mutató előzménye az 1979 óta megvalósuló és a hatodik ötéves tervben is érvényesülő gazdaságpolitikai irányvonalnak.

b) Az 1979—1981-es időszak gazdaságpolitikai szempontból lényegesen eltér a korábbitól. A Magyar Szocialista Munkáspárt politikája fő vonalának és alapelveinek stabilitásával összhangban gazdaságpolitikánk hosszú távú célkitűzései sem változtak. A külgazdasági feltételek lényeges megváltozása azonban módosította gazdaságpolitikánk prioritásait, s a Programnyilatkozatban előirányzott termelési és elosztási szintek megvalósítása is időben kitolódik. A gazdaságpolitika fő célja a külgazdasági egyensúly helyreállítása és a lakosság életszínvonalának megőrzése. A célok elérése fő eszközének szerepét továbbra is a gazdasági hatékonyság növelése, a termelési szerkezet és az exportképesség javítása tölti be. A lényeges változás az, hogy gazdaságpolitikánk a gyakorlatban is e minőségi tényezők alakulásától függő (átlagában a korábbinál alacsonyabb ütemű és differenciáltabb) gazdasági növekedést és belföldi felhasználást valósít meg, és nagy súlyt helyez a gazdaságpolitikai célok elérését hatékonyan elősegítő gazdaságirányítás működtetésére.

A jelenlegi fejlődési szakaszra kidolgozott és a XII. kongresszus által elfogadott gazdaságpolitikai irányvonal megvalósítása eredményesen halad. A nem rubel elszámolású külkereskedelmi forgalomban — a folytonosan és a számítottnál jobban romló külső feltételek ellenére — 1980—1981-re egyensúlyközeli helyzet alakult ki. Elismerés illeti meg mindazon vállalatok és szövetkezetek munkáját, amelyek hozzájárultak ennek eléréséhez.

Megvalósult az életszínvonal megőrzésére vonatkozó gazdaságpolitikai cél is. A tőkés eladósodás ütemének mérséklődését azonban döntően a belső felhasználás erős korlátozásával értük el.

Gazdaságirányítási gyakorlatunkban a korábbinál erőteljesebben érvényesülnek a gazdasági reform alapelvei. A népgazdasági tervek reálisabbak, rugalmasabbak. Az ár- és szabályozórendszernek a vállalatok felé a követelményeket növelő, a nemzetközi változásokat közvetítő — ösztönző és kényszerítő — szerepe erősödött. A központi gazdaságirányítás aktívabb és következetesebb, a vállalatok érzékenyebbé váltak a gazdasági feltételek módosulására. Az irányítás, a termelés és a külkereskedelem szervezeti rendszere fejlődött.

4. Az 1970-es években a termelés szerkezete a nemzetközi tendenciákkal egyező irányokban, közepes intenzitással változott. E változást a központi fejlesztési programok, a végrehajtott rekonstrukciók, a konvertálható exportárualap-bővítő beruházási hitelekből létrehozott kapacitások és vállalati fejlesztések alapozták meg. Az iparban a gépipar és a vegyipar aránya nőtt, a mezőgazdasági eredetű termékek feldolgozottsági foka emelkedett. A termékszerkezet azonban a szűkítés helyett tovább bővült, a gazdaságtalan termékek gyártásának megszüntetése, illetve gazdaságossá tétele csekély arányú volt és viszonylag kevés új, gazdaságos termék gyártásba állítására került sor. A termelési szerkezet változásának mértéke elmaradt a tervezett ütemtől.

Az ipar és a mezőgazdaság exportképessége a volumeneket tekintve döntően azáltal javult, hogy az összes értékesítésen belül a kivitel szerepe — elsősorban a belföldi felhasználás emelésének rovására — növekedett. Az összes kivitel alacsonyabb és magasabb feldolgozási fokú termékek szerinti megoszlása alig változott. Az export szerkezete szakágazatonként alig, termékenként némileg nagyobb mértékben módosult. A termelés nemzetközi versenyképességének javulása nem volt kielégítő ütemű. Az áruforgalmi passzívum mérséklése érdekében számos

esetben azért nem tudunk lemondani a kevéssé gazdaságos termékek exportjáról, mivel szűkösen áll rendelkezésre gazdaságosabb termékválaszték.

5. Az elmúlt tíz évben a magyar külkereskedelmi forgalom volumene a világkereskedelem átlagos növekedését meghaladóan, évente átlagosan 6,8%-kal bővült. Ezen belül gyorsabban emelkedett a kivitel (8,2%), lassabban a behozatal (5,6%). A világkereskedelemben 0,9%-kal részesedünk. Külkereskedelmünk piaci koncentrációja magas: a tíz legnagyobb partnerünk a teljes forgalomból 75%-kal részesedik.

A fő országcsoportok szerinti forgalom aránya valamelyest módosult. A szocialista országok részesedése a kivitelben 8%-kal (56%-ra), míg a behozatalban 11%-kal (54%-ra) csökkent. Forgalmunk viszonylag magas arányának megmaradása komoly eredménynek tekinthető.

Nemzetközi gazdasági kapcsolatainkban magas a Szovjetunió részaránya: a szocialista forgalomban megközelíti a 60%-ot, az összforgalomban pedig az egyharmadot. Az exportban a késztermékek, a behozatalban az anyagok és energiahordozók dominálnak. Kivitelünkben az utóbbi években nőtt a dollárért értékesített — elsősorban élelmiszer-gazdasági — termékek aránya.

A fejlett tőkés világ (különösen a Közös Piac) országaiban nehezültek termékeink piacra jutásának, illetve piacon maradásának feltételei. Tőkés exportunk döntő hányada közepes színvonalú és erősen konjunktúraérzékeny termékekből áll, kevés a nemzetközi kereskedelembe szervesen integrált, gazdaságos termék. Exportunk szerkezetileg szétaprózott és magas a viszonylag alacsony feldolgozottságú termékek részaránya. A fejlett tőkésországokból származó import gyorsan növekszik, főként a szocialista országokból be nem szerezhető korszerű anyagokból, alkatrészekből és gépekből.

A fejlődő (mindenekelőtt a kőolaj-exportáló) országokkal bonyolított külkereskedelmi forgalmunk — elsősorban exportunk — dinamikusan emelkedett. Korábban a fejlett tőkésországokba

irányuló élelmiszer- és anyagjellegű kivitelünk jelentékeny hányadát tereltük át a fejlődő régióba.

Külkereskedelmi áraink az elmúlt tíz évben kedvezőtlenül változtak; nagy volumenű energiahordozó- és anyagimportunk hatalmas áremelkedését exportáraink növekedése csak részben ellensúlyozta, s így 1974—1981 között jelentős, mintegy 327 milliárd forint árveszteség érte az országot. A cserearányromlás következtében keletkezett veszteségek fedezésére jelentős külső forrást vontunk be.

II. KÜLGAZDASÁGI HELYZETÜNK ÉS A KÜLSŐ KÖRNYEZET VÁRHATÓ ALAKULÁSA

A magyar népgazdaság külgazdasági helyzete rendkívül bonyolult és nehéz. Gazdaságunk ráutaltsága a nemzetközi munkamegosztásra, s egyben gazdasági fejlődésünk függése a világgazdasági folyamatoktól az elmúlt évtizedben objektíve tovább fokozódott. Ugyanakkor a világgazdasági feltételek gyökeresen megváltoztak, folyamatosan tovább romlanak. Ebben a helyzetben az elosztási szintek megtartásához is a gazdasági teljesítmények lényeges növelése, a nemzetközi versenyképesség javítása, a külső feltételek változásához való folyamatos alkalmazkodás szükséges.

A világgazdasági feltételek változásához való gazdasági alkalmazkodásunk összességében késett. A nemzetközi feltételek romlását, a teendők irányát idejében felismertük, gyakorlati lépéseink azonban lassúak és következetlenek voltak. Késtünk annak felismerésében, hogy a külső feltételek tovább romolhatnak, s ezek átrendezik gazdaságpolitikánk prioritásait, és ezeknek gazdaságirányításunkat, a gazdasági munka egészét érintő, a gazdálkodást a korábbinál sokkal magasabb mérce elé állító következményei vannak.

Az elmúlt évtized során, de következetesebben 1979 óta a külső feltételekhez való alkalmazkodás terén nagy lépéseket tet-

tünk, évtizedes, a módosult feltételek közé már nem illeszthető felfogásokon változtatni kényszerültünk. Nagy horderejű döntés volt a XII. kongresszusnak az az állásfoglalása, hogy az életszínvonal rendszeres, érezhető mértékű és általános növelése helyett csak annak megőrzését tűzhetjük ki célul, s az is, hogy gazdasági fejlődésünket kezdetben csökkenő, s középtávon stagnáló beruházások mellett kell megvalósítanunk. Lényeges szemléleti változást tükröz a létszámnövelés helyett a létszámtakarékos munkaerő-gazdálkodás megkezdése; az extenzív beruházáspolitika helyett a rekonstrukciós típusú fejlesztések előtérbe állítása; a pénzhez jutás feltételeit szigorító jövedelempolitikai gyakorlat alkalmazása; a kormányzati és vállalati szervezeti rendszer fejlesztése; a szocialista szektoron belül a szövetkezeteknek az állami vállalatokkal való egyenrangú kezelése; a vállalkozási formák kiszélesítése; az egységes árfolyam bevezetése; a Nemzetközi Valuta Alaphoz, valamint a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bankhoz való csatlakozásunk.

Ezek hatásai — jóllehet megfékezték a gazdasági egyensúly gyors romlását — még nem bontakoztak ki teljeskörűen. Érvényesítésüknél tekintettel kell lenni az ország belpolitikai stabilitásának megőrzésére, a társadalom teherbíró képességére. Ezen túlmenően gyakorlati alkalmazásuk sem volt mindig következetes. A megoldandó feladatok természete is olyan, amelyeknél tartós eredményt csak a minőségi tényezők érdemi javulása hozhat. Az elért eredmények bizonyítják a gazdaságpolitikai irány helyességét, a világgazdasági kilátások pedig parancsolóan megkövetelik következetes megvalósítását. A gazdasági fejlődés minőségi tényezőkön alapuló kibontakoztatása lényegében még előttünk álló, megoldandó feladat.

Gazdasági fejlődésünk külső feltételeiben a következő időszakban is bizonytalan tényezőkkel, jelentős nehézségekkel kell számolnunk. A kedvezőtlen tendenciák világméretű érvényesülése mellett azonban feltételezhetően jelentős különbségek is mutatkoznak az egyes országcsoportok és országok helyzetében.

A szocialista országokban az 1980-as évek folyamán fokoza-

tosan, minden bizonnyal jelentkeznek már a gazdasági hatékonyság növelése, a termelési szerkezet átalakítása, a gazdálkodás színvonalának emelése terén tett intézkedések első eredményei. A gazdasági növekedés intenzív útjának szerves összekapcsolása az együttműködés lehetőségeinek jobb felhasználásával hosszú távon a KGST-közösség gazdasági fejlődésének alapvető fontosságú lendítője lehet. Azzal kell számolnunk, hogy változatlanul szűkösek maradnak (esetleg tovább szűkülnek) beszerzési lehetőségeink fontos anyagokból, energiahordozókból, valamint a fejlett technikát megtestesítő termékekből, illetve ezek megszerzésének gazdasági feltételei tovább keményednek.

A fejlett tőkésországok gazdasági helyzetét feltételezhetően a stagnálás, kisebb fellendülések és visszaesések váltakozása fogja jellemezni. A tartós gazdasági fellendülés feltételei sem az egyes országokban, sem a nemzetközi munkamegosztás terén nem bontakoztak ki. A legfontosabb problémák megoldásának nehézségi foka és ellentmondásossága (munkanélküliség, infláció, strukturális átalakulás) időben kitolhatja, illetve kétségessé teheti a fellendülés bekövetkeztét. Bizonyos erőviszony-eltolódás várható gazdasági téren a fejlett tengerentúli országok javára, Nyugat-Európa hátrányára. Nyugat-Európában változatlanul a Német Szövetségi Köztársaság mutatkozik a térség legerősebb gazdaságának.

A fejlődő országok gazdasági helyzete tovább polarizálódik. Az átlagot tekintve, előreláthatólag ez az országcsoport éri el a legmagasabb növekedési ütemet. A nemzetközi munkamegosztásba való bekapcsolódásuk is intenzívebbé válik. Fokozódik az a törekvésük, hogy az anyagokat minél jobban feldolgozva értékesítsék. Tovább folytatják feldolgozó iparuk kiépítését. A fejlődő világ döntő hányadának legnagyobb — és tovább éleződő — problémája az élelmiszer-ellátás, a foglalkoztatás és az energia biztosítása marad.

Népgazdaságunk külgazdasági egyensúlyi helyzetéből és a világgazdasági feltételek várható alakulásából fontos következte-

tések adódnak gazdaságpolitikánk és külgazdasági kapcsolataink fejlesztése számára:

— A külgazdasági egyensúly elérése és stabilizálása belátható ideig gazdaságpolitikánk kiemelt célkitűzése marad. Ezért gazdaságpolitikánk a korábbinál fokozottabban mozdítsa elő nemzetközi versenyképességünk javítását. Az eddiginél is nagyobb erőfeszítéseket kell tenni nemzetközi gazdasági helyzetünk stabilizálására, a világgazdaságban elfoglalt helyünk, versenypozíciónk megőrzésére, illetve megerősítésére.

— A gazdasági növekedés, az életszínvonal alakulása a következő évtizedben attól függ, hogy a gazdaságos, a nemzetközi igényekhez igazodó exportot — a dollár elszámolású kivitelt általában, a fejlett tőkésországokba irányuló exportot különösen — mennyire tudjuk növelni. Megalapozott gazdasági fejlődés csak az exportképesség erőteljes növelése és az import ésszerű, a műszaki fejlődést nem gátló mérséklése útján érhető el. A külkereskedelmi forgalom fejlődési üteme a gazdaság növekedését, az export pedig az import emelkedését hosszú távon is haladja meg.

— Olyan termeléspolitikát kell folytatnunk, amelyben a termelés nagyságát, összetételét, változását, az alkalmazott technikát egyértelműen a kereslet — mindenekelőtt a külpiacok igénye — vezérli. A külső piacok értékítéletének fokozottabb érvényesítése erősítse a gazdaságosság javítása érdekében szükséges szelekciót.

— A termelési szerkezet és a gazdaságirányítás valamennyi elemének fejlesztésével tovább kell javítanunk a magyar népgazdaság alkalmazkodóképességét a külső feltételekhez, a belső piaci követelményeket közelíteni kell a külsőkhöz.

III. A KÜLGAZDASÁGI KAPCSOLATOK FEJLESZTÉSÉNEK FELADATAI

Külgazdasági kapcsolataink fejlesztése két irányú, egymáshoz szervesen kapcsolódó tevékenység erősítését igényli:

— nemzetközi gazdasági tevékenységünk külső feltételeinek javítását;

— a belső gazdasági folyamatok olyan irányítását, amely külpiaci fellépésünk hatékonyságának, termékeink versenyképességének növeléséhez szükséges.

A kialakult és várható nemzetközi gazdasági (és politikai) körülmények között ennek megfelelően:

a) Külgazdasági stratégiánkban továbbra is meghatározó KGST-tagságunk, amely politikai és gazdasági érdekeinket egyaránt szolgálja. Szándékaink és a lehetőségek közötti különbségek, valamint érdekeink mérlegelésével kezdeményezőleg lépjünk fel a gazdasági együttműködés fejlesztésére. A kölcsönös érdekeltség alapján bővítjük kapcsolatainkat a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsán kívüli szocialista országokkal is.

b) Gazdasági együttműködésünk a nem szocialista országokkal a kiegyensúlyozott áruforgalomhoz és fizetési kötelezettségeink teljesítéséhez vezessen, összességében aktívumot eredményezzen.

— Külgazdasági politikánk célja a fejlett tőkés viszonylatban a kereskedelmi deficit csökkentése, az áruforgalom fokozatos kiegyensúlyozása a versenyképesség fokozása útján.

— A fejlődő országok szerepe növekedjék külkereskedelmünkben; az itt elért aktívum növekvő mértékben járuljon hozzá a külgazdasági egyensúlyhoz. Kapcsolatainkban az intenzív formákat kell előtérbe helyezni.

c) Külpolitikánk, fellépéseink a nemzetközi politikai és gazdaságpolitikai fórumokon szolgálják hatékonyabban külgazdasági céljainkat.

d) Termelésfejlesztésünk, erőforrásaink helyes koncentrálása és a tartalékok feltárása gyorsítsa meg a termelési szerkezet elő-

nyös, a nemzetközi piaci követelményekhez igazodó változását. A szabályozórendszer továbbfejlesztésénél elsődleges feladat nemzetközi versenypozícióink és alkalmazkodóképességünk javítása.

e) Külgazdasági kapcsolataink fejlesztése érdekében aktív nemzetközi pénzügyi politikát kell folytatnunk.

f) Az állami szervek és vállalatok szakembereinek külgazdasági ismereteit, a nemzetközi követelményekhez igazodó gondolkodásmódját javítani és munkájuk színvonalát emelni szükséges.

1. Külgazdasági kapcsolataink fejlesztése a szocialista országokkal.

Fontos érdekünk és lehetőségeink keretei között arra törekszünk, hogy a KGST-országok együttműködése — a kölcsönös előnyök és érdekeltség alapján, az egyes országok adottságai és gazdasági lehetőségei figyelembevételével — segítse elő a tagországok kiegyensúlyozott és arányos fejlődését; a gazdálkodás hatékonyságának növekedését; további pótlólagos erőforrásokat tárjon fel a gazdasági növekedés fenntartásához, a műszaki haladás meggyorsításához, a termelési szerkezet korszerűsítéséhez és ezáltal országaink világpiaci helyzetének és értékesítési lehetőségeinek javításához.

a) Külgazdasági céljaink és feladataink meghatározása során az eddiginél jobban figyelembe kell venni a szocialista országok sajátosságait, fokozott aktivitással keresve az együttműködés bővítésének lehetőségeit.

Továbbra is kiemelt figyelmet fordítunk a magyar—szovjet gazdasági együttműködésre. Nehezülő feltételek mellett is a Szovjetunió marad energiaimportunk és egyes fontos nyersanyagok beszerzésének legfőbb bázisa és feldolgozó iparunk fő elhelyezési piaca. Könnyűipari exportunk, valamint mezőgazdasági és élelmiszeripari kivitelünk megtartása mellett, termékeink minőségi és technikai fejlesztésével szükséges megőrizni és lehetőség szerint növelni gépipari és gyógyszeripari exportunkat.

Csehszlovákiával, a Német Demokratikus Köztársasággal és

— jelenlegi problémái ellenére — Lengyelországgal is a hagyományosan kialakult kereskedelmi kapcsolatok fenntartása mellett, mindenekelőtt a gépiparban és a vegyiparban kialakított ésszerű gyártásszakosítással és termelési kooperációval szükséges az együttműködést bővíteni és a hatékonyságot növelni. A többi európai KGST-országgal is kapcsolataink további elmélyítésére, dinamikus növelésére törekszünk.

A szocialista közösség kevésbé fejlett országaival az együttműködés irányainak és feltételeinek kialakítása során arra törekszünk, hogy a kölcsönös előnyök és a kiegyensúlyozott forgalom alapján gazdasági kapcsolataink az eddiginél jobban mozdítsák elő ezen országok belső forrásainak mobilizálását és a magyar termelési struktúra megjavítását.

A kölcsönös előnyök alapján fejlesztjük gazdasági kapcsolatainkat a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsán kívüli szocialista országokkal is.

b) A KGST-országokkal folytatott két- és sokoldalú együttműködés alakítása során:

— Legfontosabb feladat az 1980-as években is a biztonságos fűtőanyag-, energia- és nyersanyagellátásunk távlati megoldása.

— A feldolgozó ipari együttműködés — a kölcsönös érdekek alapján — szolgálja az eddiginél eredményesebben a termelési szerkezet korszerűsítését. Ez mindinkább a termelési kooperáció kiterjesztését, a termelővállalatok, egyesülések integrált összekapcsolódását igényli. Egyes feldolgozó ipari ágazatokban előbbre kell lépni az előirányzott fejlesztések koordinálása, illetve a licenc-, know-how- és berendezésvásárlások összehangolása és az alkatrészszállítások kölcsönös bővítése terén.

— Az élelmiszer-gazdaság területén fő törekvésünk hosszabb távra szóló, tartós együttműködési kapcsolatok kialakítása.

— A mezőgazdasági termelés eszközigényességének növekedése, valamint az egymás közötti szállítások növelésének szükségessége megköveteli a termelés bővítését és a KGST viszonylatú exportot jobban ösztönző közgazdasági feltételrendszer, ár- és értékviszonyok kialakítását.

— A nemzetközi szállítások zavartalan lebonyolítása igényli, hogy KGST-partnereinkkel összehangoljuk a szállítási kapacitások bővítését, a határállomások és a kapcsolódó vasúti fővonalak átrakó- és áteresztő képességének kölcsönös fejlesztését. Emellett a vasút tehermentesítése érdekében előtérbe kell állítanunk a vízi közlekedés fejlesztését, a szocialista országok kikötőinek fokozott igénybevételét, mérsékelve hazánk előnytelen földrajzi helyzetéből fakadó hátrányokat.

— A nem kereskedelmi elszámolási rendszer továbbfejlesztése szolgálja jobban az eddiginél az idegenforgalomban aktív országok (közöttük hazánk) gazdasági érdekeit.

c) A tudományos kutatás és irányítás hazai fejlesztésével és nemzetközi összehangolásával elő kell segítenünk, hogy a KGST-országok az eddiginél jobban támaszkodhassanak tudományos-műszaki potenciáljukra, koncentráljanak a technikai fejlődés stratégiailag legfontosabb területeire. Szükséges javítani és gyorsítani a műszaki eredmények kölcsönös információáramlását, érdekeltségi alapra helyezni a kutatást, a licenc- és know-how-átadást.

d) Továbbra is szorgalmazzuk a gazdasági együttműködés nemzetközi mechanizmusa főbb elemeinek tökéletesítését.

— A gazdaságpolitika egyeztetése jellemző formájának a jövőben is a konzultációt tekintjük. A gazdaságpolitika egyes — elsősorban gazdasági együttműködésünket befolyásoló — elemeit viszont célszerű szorosabban összehangolni, s a kölcsönösen egyeztetett kérdésekben az érdekelt országok közös állásfoglalást alakítsanak ki.

— A gazdasági mechanizmusokról olyan rendszeres információ- és tapasztalatcsere megszervezése szükséges, amely elősegíti egymás bevált gazdaságirányítási és gazdálkodási módszereinek és megoldásainak megismerését.

A gazdálkodó szervezetek kezdeményezéseiben rejlő tartalékok fokozottabb kiaknázása szükségessé teszi a termelővállalatok, a kutatási és fejlesztési intézetek közötti közvetlen kapcsolatok bővítését.

A szállítási fegyelem erősítése megköveteli olyan új szabályozások kidolgozását és bevezetését, amelyek a szerződésszegéseket az eddiginél szigorúbban szankcionálják, és ezen túlmenően biztosítják a szállítási lemaradások által okozott károk teljes megtérítését.

— A külkereskedelmi árrendszer területén érdekünkben áll a tőkés világpiaci árbázison alapuló, a monopolista és egyéb torzításokat mérséklő külkereskedelmi árképzés gyakorlati alkalmazása, az érvényben levő árelv egységességének megőrzése, következetes érvényesítése.

— Kezdeményezni kell a harmadik piacokon való együttes fellépés feltételeinek kialakítását.

2. Gazdasági kapcsolataink fejlesztése a nem szocialista országokkal.

a) A fejlett tőkés világgal kiépített és továbbfejlesztendő kapcsolataink is segítsék elő termelőerőink fejlődését, a magyar népgazdaság intenzív fejlődésének kibontakozását. Kereskedelempolitikai célunk, hogy a fejlett tőkés világba irányuló exportunk volumenének lehetséges mértékű növelése egyensúlyt közelítő forgalmat eredményezzen és járjon együtt a hazai termelőmunka hatékonyságának növekedésével.

A fejlett tőkés viszonylatú külkereskedelmi forgalom egyensúlyának megteremtéséhez a termelés korszerűsítése bázisán egyfelől az exportképességet, a verseny- és alkalmazkodóképességet kell elsődlegesen növelnünk, másfelől az importigények reális — a műszaki fejlődést segítő, a fajlagos anyag- és energiafelhasználás javításán alapuló — csökkentését is alkalmazni kell.

A versenyképesség növelése érdekében a termelő- és külkereskedelmi vállalatok kulcsfontosságú feladata kifogástalan, egyenletes, megbízható minőségű exportáruk létrehozása, a piac igényeihez való gyors és rugalmas alkalmazkodás, a nemzetközileg szokásos kiegészítő szolgáltatások nyújtása, valamint a fegyelmezett, pontos üzleti tevékenység és kereskedelmi munka.

Exportképességünk javításához szélesíteni kell a tőkés cégek-

kel való kooperációt, a harmadik piaci együttműködést. Alapvető érdekeink sérelme nélkül vonzóbbá szükséges tenni számukra a vegyesvállalatok létesítését. A fejlett tőkés világon belül az egyes régiók, országcsoportok felé (Közös Piac, EFTA-országok, Egyesült Államok, Japán) hosszú távú, differenciált kereskedelempolitikát indokolt kidolgozni és alkalmazni.

Fokozni kell államközi kezdeményezéseinket, hogy csökkenthessük a fejlett tőkés világban a protekcionizmusból és a kereskedelmünket sújtó diszkriminációból adódó gazdasági hátrányainkat.

b) A fejlődő országokkal folytatott gazdasági kapcsolatokban rejlő lehetőségek kihasználása érdekében biztosítani kell a politikai és gazdasági tevékenység összehangoltságát, egymást segítő egységét.

Az együttműködés alapelve a fejlődő országok felé is a kölcsönös előnyök érvényesítése. Ezt lehetőségeinkhez igazodva kombinálni kell a segítségnyújtás bizonyos elemeivel. Az anyagi segítséget a műszaki-tudományos együttműködésre és a szakemberképzésre kell összpontosítani, ezen belül is azokra az országokra és ágazatokra, amelyek gazdasági kapcsolataink fő területei lehetnek.

Az egyes országcsoportok helyzetének differenciáltságából kiindulva, gazdasági kapcsolataink fejlesztésében a következőket kell szem előtt tartani:

— A gazdaságilag elmaradottabb országok csoportjával — közöttük a szocialista orientációjú országokkal — folytatott gazdasági együttműködésünk lehetőségei javulnak. Beruházási exportra — kihasználva a belépésünk nyújtotta előnyöket —, elsősorban a nemzetközi pénzügyi intézmények finanszírozása mellett kerülhet sor. Az együttműködés szorosabb formájaként kisüzemek gazdaságilag megalapozott közös vállalkozásban történő létrehozása és működtetése célszerű.

— A nyersanyagokban gazdag fejlődő országokat mindenekelőtt készpénzes beruházási — különösen rendszer- — exportunk, valamint mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeink felvevő

piacaként, számunkra szükséges nyersanyagok szállítóiként és a pénzügyi együttműködésbe bevonható partnerekként indokolt tekinteni.

— Az újonnan iparosodó országok esetében a hangsúlyt a beruházási termékeink szokásos piaci feltételek mellett történő exportjára, feldolgozó ipari termékek nagyobb arányú behozatalára, termelési és értékesítési kooperációkra, harmadik piacokon történő együttműködésre szükséges helyezni. Egyes országokból lehetőség van bizonyos műszaki-tudományos eredmények átvételére.

A fejlődő országok különböző csoportjaira részletesebb, differenciált, hosszú távú, kormányzati kereskedelempolitikai irányelveket kell kidolgozni.

3. A gazdaságirányításban szükséges teendők.

A gazdaságpolitika egyik fő feladata, hogy a mérsékeltebb növekedési lehetőség mellett is biztosítsa népgazdaságunk teljesítőképességének növelését, s ezen keresztül nemzetközi versenyképességének folyamatos javítását. E feladat szükségessé teszi olyan hajtóerők működtetését, amelyek képesek népgazdaságunk jövedelemtermelő-képességét a külső egyensúly veszélyeztetése nélkül fokozni. Ennek fő útja továbbra is az export viszonylag gyors bővítése, egyre intenzívebb bekapcsolódásunk a világgazdaság folyamataiba. Ezzel összhangban a belföldi piac követelményei (a termelési szerkezet, a gazdálkodás terén) közeledjenek a nemzetközi piaci feltételekhez.

A tervezési rendszer alapelveit, fő kereteit, alapvető vonásait megőrizve, korszerűsítése keretében az eddigieknél szélesebb körű és átgondoltabb alternatívákat, változatokat kell kidolgozni. Az elemzés és tervezés keretében alkalmazott módszereket és mutatószámokat alkalmasabbá kell tenni a fejlődés minőségi jellemzőinek és differenciáltságának kifejezésére.

Biztosítani kell, hogy a szabályozás eszközeinek és mértékeinek változtatására irányuló állami magatartás a vállalatok által prognosztizálható, kiszámítható, a gazdasági-piaci feltételekből tervezhető, levezethető legyen.

Az árrendszert olyan irányba kell továbbfejleszteni, hogy a gazdálkodók jövedelempozíciói valós hatékonysági különbségeket tükrözzenek, illetve a gazdaságosság megítélését a támogatások és lefölözések ne torzítsák. Külgazdasági kapcsolataink fejlődése szempontjából lényeges követelmény, hogy az ár magas hatékonysági követelményeket támasztó legyen azokon a területeken is, ahol a kompetitív árképzés szabályai nem érvényesülnek.

Szükséges olyan kisegítő mechanizmusrendszert működtetni, amely tartós és kirobbanó külpiaci konjunkturális és dekonjunkturális folyamatok esetében egyaránt biztosítja a működőképességet és a hatékony megoldás lehetőségeit.

Az árfolyampolitika aktívan segítse a népgazdaság egyensúlyának előmozdítását, a forint stabilitásának védelmét.

A jövedelemszabályozás legfőbb feladata a vállalatok és egyének jövedelmének teljesítményekhez igazodó alakítása, továbbá annak biztosítása, hogy az állam megfelelő arányban részesedjen a keletkező jövedelmekből. Továbbfejlesztése során arra kell törekedni, hogy megszűnjön vagy mérséklődjön azoknak a tényezőknek a hatása, amelyek a piaci változásokhoz történő alkalmazkodást nehezítik. A szabályozásban kifejeződő követelmények egységesítését — a struktúraváltoztatáshoz szükséges reális feltételek kialakulása érdekében — tovább kell folytatni. A támogatásokon keresztül megvalósuló jövedelem-újraelosztás hatása mérséklődjön. A szükségképpen fennmaradó preferenciákat legfontosabb gazdaságpolitikai céljaink teljesítésének ösztönzésére kell felhasználni.

Az anyagi ösztönzés intenzitásának növelése érdekében szükséges megvizsgálni az adórendszer továbbfejlesztésének lehetőségeit, elsősorban a nemzetközi értékviszonyokhoz való alkalmazkodást elősegítő megoldásokat.

Az exportorientáció általános javítása a társadalmi tőke nagyobb fokú mobilitását követeli meg. Szükségszerű, hogy azok a vállalatok, amelyek rugalmasan alkalmazkodva a külső és belső feltételekhez, hatékony gazdálkodással magas nyereséget

érnek el, fejlődjenek dinamikusabban a veszteséges vagy alacsony hatékonyságú vállalatok rovására is. Ehhez megfelelő tőkeáramlási és -fejlesztési rendszert kell kidolgozni és működtetni. Tudatosan csökkenteni szükséges a tőkeáramlás kibontakozását fékező, ma még meglevő szektorális korlátokat.

Indokolt, hogy az állami beruházási döntések köre a termelő szférában szűküljön, és ahol lehetséges, az állami ráhatás közvetett módszereit kell választani. A tőkeátcsoportosításban továbbra is döntő szerepe van a hitelrendszernek. Ebből nem célszerű kizárni az együttműködő vállalatok egymás közötti ellenőrzött hitelkapcsolatait.

A bankszervezet továbbfejlesztésénél arra kell törekedni, hogy a bankok tevékenységének üzleti jellege a mainál jobban érvényesüljön exportot segítő, gazdaságszervező, a vállalatokkal partneri kapcsolatban álló vonása erősödjék.

A gazdaság egész területén erősíteni kell a vállalati munka vállalkozási jellegét. Ennek érdekében:

— a vállalatok működésének központi szabályozása vegye figyelembe a külpiaci versenyben való helytállás feltételeit, ne biztosítson számukra a dinamizmust ellanyhító védelmet, oldja fel a mozgásukat fékező, felesleges pénzügyi és adminisztratív kötöttségeket;

A kereslet-kínálati viszonyok javításával meg kell teremteni az ésszerű gazdasági verseny feltételeit, fel kell oldani azokat a korlátokat, amelyek a vállalati szférában indokolatlan monopolhelyzetek és a vevőkre hátrányos pozíciók kialakulásához vezettek;

— a piachoz való alkalmazkodás érdekében folyamatosan korszerűsíteni kell a vállalati szervezetet, különösen erősítve a kutatás-fejlesztés-termelés és értékesítés szervezeti és érdekeltségi kapcsolatait;

— a gazdálkodás és a vállalati termeléspolitika szerves részévé kell tenni a marketingszemléletet és a kereskedelmi munkát;

— a külkereskedelmi vállalatok — a termelőegységeknek

nyújtott információkkal, piaci előrejelzésekkel, jobb ármunkával, feladataik széles körében — javítsák tevékenységüket, emeljék munkájuk színvonalát.

A nemzetközi munkamegosztásban való hatékony részvételünk továbbra is feltételezi aktív kapcsolódásunkat a nemzetközi pénzügyi szférához. Külföldi hitelfelvételi lehetőségeinket a belföldi fejlesztéseket segítő hitelpolitikával szoros összefüggésben kell kezelni, mivel a külföldi hitelállomány növekedésének megállítását, majd csökkentését csak exportképességünk bővülése garantálhatja.

A konvertálható exportárualap-bővítő és importmegtakarító beruházási hitelek szerepét — külföldi hitellehetőségeinkkel összhangban — növelni szükséges. Hosszabb időszak kedvező tapasztalatai alapján a centralizált külföldi hitelfelvétel elsődleges szerepét meg kell őrizni, s azt kombinálni kell az objektumokhoz kapcsolódó külföldi finanszírozási lehetőségek alkalmazásával. A Nemzetközi Valuta Alap és a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank nyújtotta előnyöket nemzetközi versenyképességünk javítására, a termelés és infrastruktúra tervszerű fejlesztésére kell felhasználni. Erőfeszítéseket kell tenni a külföldi hitelezői kör bővítésére. Ösztönözni szükséges a külföldi működő tőke fokozottabb bevonását gazdaságfejlesztési céljaink megvalósításába. Az árfolyam mellett a jogi kötöttségek további enyhítésével is elő kell segíteni a konvertibilis devizabevételt növelő idegenforgalmat.

A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy a külgazdasági kapcsolatok fejlesztésének irányai megfelelő módon beépüljenek, konkretizálódjanak a fontosabb ágazatok, területek feladataiban és a kidolgozás alatt álló, átfogó gazdaságfejlesztési határozatokban.

4. A következő években a külgazdasági kapcsolatok fejlesztése szükségességének, irányainak és módjainak politikai alátámasztása a pártszervezetek, a társadalmi szervek gazdasági feladatok megvalósítását segítő és ellenőrző munkájának egyik kiemelkedő fontosságú területe. Alapvető politikai követelmény

annak társadalmi méretű megértetése és elfogadtatása, hogy fejlődésünk és a gazdasági növekedés üteme, tartalma döntően attól függ, hogy népgazdaságunk egésze a termelésben és a gazdálkodásban mennyire lesz képes a — gyakran gyorsan változó — külgazdasági feltételekhez igazodni és a külpiaci igényekhez alkalmazkodó, versenyképes exportot fokozni. Ez objektív szükségesség, egyetlen lehetséges módja törésmentes gazdasági fejlődésünk biztosításának.

A pártszervezetek fontos feladata a politikai feltételek megteremtése, amelyben kibontakozhat egy külgazdaság-orientált, kereslethez igazodó, vállalati vállalkozási tevékenység. Biztosítani kell az e feladatok végrehajtására alkalmas vezetők anyagi, erkölcsi megbecsülését, munkájuk politikai támogatását. Általánossá kell tenni a fegyelmezett, jó minőségű munka megkövetelését, a vállalt kötelezettségek pontos teljesítését.

Az agitációs és a propagandamunkában reális, érdekeinkkel összhangban álló, folyamatos tájékoztatást kell adni a világgazdasági változásokról, azok gazdasági életünkre gyakorolt hatásairól. Kapjanak megfelelő nyilvánosságot a sikeres kezdeményezések, a magas szintű minőségi követelményeket teljesítő vállalati kollektívák, vezetők, a nemzetközileg is versenyképes termékek.

Tudatosítani kell, hogy a külgazdasági feltételekhez való igazodás nemcsak előnnyel, hanem kockázattal, esetleg konfliktushelyzetek létrejöttével is jár, amelyek kialakulása jelentős részben nem tőlünk függ. Ezek humánus — de a követelményekből engedményt nem adó — megoldása olyan gazdasági feladat, amelyet politikai eszközökkel is feltétlenül támogatni szükséges.

TARTALOM

Havasi Ferenc: Külgazdasági kapcsolataink alakulásáról, fejlesztésének feladatairól 5

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának 1982. június 23-i határozata külgazdasági kapcsolataink alakulásáról, fejlesztésének feladatairól 29

I. Külgazdasági kapcsolataink alakulása 1970—1981 között 29
II. Külgazdasági helyzetünk és a külső környezet várható alakulása 36
III. A külgazdasági kapcsolatok fejlesztésének feladatai 40

A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója
Szikra Lapnyomda, Budapest (82—2985)
Felelős vezető Csöndes Zoltán vezérigazgató
Szerkesztette Vince Gábor
A borító Bereczki Gábor munkája
Műszaki vezető Aranyi Imre
Műszaki szerkesztő Kun Gábor
Terjedelme 3,5 (A/5) ív

3,– Ft